

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Гуманітарний факультет
Кафедра міжнародних відносин та права

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
З НАПИСАННЯ РЕФЕРАТИВНИХ РОБІТ
та їх тематика з дисципліни
«РЕЛІГІЙНИЙ ФАКТОР
В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ»
для здобувачів вищої освіти спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

ОДЕСА , 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Гуманітарний факультет
Кафедра міжнародних відносин та права

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З НАПИСАННЯ РЕФЕРАТИВНИХ РОБІТ
та їх тематика з дисципліни
«РЕЛІГІЙНИЙ ФАКТОР В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ»
для здобувачів вищої освіти спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії» денної форми навчання**

**Розглянуто та затверджено на засіданні
кафедри міжнародних відносин та права**

Протокол № 1 від «30» серпня 2021 р.

Одеса: 2021

Методичні рекомендації з написання реферативних робіт та їх тематика з дисципліни «**Релігійний фактор в міжнародних відносинах**» для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» денної форми навчання III курсу V семестру / Укл.: Кривдіна І. Б., Кудлай І. В. Одеса: ДУ ОП, 2021. 32 с.

Методичні рекомендації є частиною навчально-методичного комплексу з дисципліни «**Релігійний фактор в міжнародних відносинах**», який включає робочу навчальну програму, методичні рекомендації та завдання щодо виконання практичних занять, самостійної роботи тощо.

Методичні рекомендації до виконання реферативної роботи з дисципліни призначено для здобувачів вищої освіти гуманітарного спрямування загалом та для здобувачів за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ.....	6
ПЕРЕЛІК ТЕМ РЕФЕРАТИВНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ	8
ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ.....	9
СТИЛІСТИЧНІ ВИМОГИ ДО РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ	16
ФОРМАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ВИМОГИ ДО РЕФЕРАТУ	18
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	21
ДОДАТКИ.....	24
Додаток А_ Оформлення титульної сторінки реферативної роботи.....	25
Додаток Б Призначення методів дослідження	26
Додаток В Приклади оформлення бібліографічного опису в списку джерел, який наводять у роботі	28

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Азіатсько-Тихоокеанський регіон (АТР) являє собою великий масив країн з різними облаштуваннями політичного і економічного життя. Велику частину АТР займає так звана "азіатська підсистема", тобто чотири субрегіони: Північно-Східна Азія, Південно-Східна Азія, Південна Азія, Південна частина Тихого океану. Кожний з цих субрегіонів помітно відрізняється один від одного.

Політична ситуація в Азії завжди була більш складною, ніж в Європі, що пояснюється також більшими розмірами і більшою різноманітністю регіону. Так, в Азії ніколи не існувало біполярності в європейському значенні, тут не стикались в прямій конфронтації дві наддержави — СРСР і США, проте було більше можливостей для незалежних і нейтральних учасників, розподіл сил в Азії був нерівномірний, існували регіональні і субрегіональні центри, різні рівні й темпи розвитку, діапазон типів економіки, культури й політичних систем був значно багатший, ніж в Європі. Вивчення курсу дає можливість здобувачам вищої освіти отримати уявлення про релігію як важливу підсистему суспільства, яка є автономною, а не ізольованою від інших підсистем суспільства: політичної, економічної, соціальної. У рамках курсу всебічно вивчаються особливості наявності релігійного фактору на сучасному етапі розвитку суспільства, історія становлення релігійних поглядів на різних етапах розвитку цивілізації.

Азіатсько-Тихоокеанський регіон є найбільш динамічним регіоном світу, в якому розташовані найбільші держави світу.

Навчальна дисципліна «**Зовнішня політика країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону**» є складовою частиною вивчення циклу дисциплін професійної підготовки обов'язкової частини навчального плану.

Метою дисципліни «Зовнішня політика країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону» є знайомство здобувачів вищої освіти з сучасними політичними, економічними, суспільними процесами в найбільшому центрі сучасного світу - Азіатсько-Тихоокеанському регіоні в контексті міжнародних відносин, формування у здобувачів навичок аналізу сучасних процесів розвитку регіону з урахуванням політичних, історичних та культурних особливостей держав Азіатсько-Тихоокеанському регіону.

У якості завдань опанування дисципліни постають:

- комплексне вивчення Азіатсько-Тихоокеанського регіону як міжнародно-політичної реальності;
- вивчення основних тенденцій сучасних міжнародних відносин та геополітичних процесів регіону;
- досягнення достатнього рівня володіння дисципліною для самостійного аналізу, оцінки і здатності прогнозування сучасних міжнародних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Дисципліна націлена на виховання кваліфікованих фахівців, здатних якісно і глибоко розуміти й аналізувати процеси, що відбуваються в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні в цілому, поглянути на ситуацію ширше, ніж це дозволяє вузька спеціалізація на конкретній країні або регіоні. Розуміння і вміння застосувати на практиці знання в області політичної та економічної інтеграції в АТР.

Індивідуальна робота з дисципліни «**Релігійний фактор в міжнародних відносинах**» передбачає виконання реферативної роботи.

ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ

Реферативна робота (РР) – індивідуальне завдання, що передбачає розкриття конкретної теми, яка охоплює один або декілька змістовних модулів робочої навчальної програми дисципліни.

Реферат – доповідь на певну тему, що передбачає огляд відповідних літературних та інших джерел; виклад змісту наукової роботи, книжки, статті. Виконання реферату передбачає певний різновид дослідної роботи – серйозну самостійну роботу, засновану на аналітичному та описовому методах дослідження. Базується він на описовому методі дослідження. Використовують його для засвоєння й оцінки наявної наукової інформації з конкретної тематики.

Мета реферативної роботи – розвиток самостійності здобувачів у доборі та опрацюванні джерел інформації з визначеної теми, удосконалення вмінь обирати суттєве, основне, а також давати оцінку проаналізованому та робити висновки.

Реферативна робота виконується у 8 семестрі згідно з графіком навчального процесу. На її виконання відводиться 8 год індивідуальної роботи здобувача.

Необхідною літературою для виконання РР є джерела зі списку рекомендованої літератури, додаткові матеріали у джерелах, а також варто скористатися вказаними інформаційними ресурсами.

Робота повинна бути переконливою, містити органічний зв'язок між окремими питаннями, а також між кожним з них і всією темою в цілому. Обов'язково потрібно використовувати різноманітні види аргументів та доводів: порівняння, зіставлення, посилання на джерела тощо.

У справі організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти на першому місці знаходяться вміння працювати з навчальною і науково-методичною літературою. Перед виконанням реферативної роботи здобувач вищої освіти має детально вивчити лекційний матеріал з курсу, підібрати відповідну навчальну, методичну та спеціальну літературу за рекомендованим списком (а також самостійно підбраною).

Робота над реферативною роботою має бути послідовною, з чітким урахуванням її головних етапів.

Реферативна робота не є дослівним переказом тексту підручника або навчального посібника, а являє собою одну з форм наукового дослідження на певну тему, творчо перероблену на основі знайомства зі станом сучасних наукових досліджень (науково-проблемна реферативна робота) або виклад основних положень певних видань чи їх частин (оглядово-інформаційна реферативна робота).

Реферативна робота має бути виконаною самостійно. За допомогою реферативної роботи здобувач вищої освіти глибше вивчає найбільш складні проблеми навчальної дисципліни, вчиться правильно її оформлювати та доповідати про результати своєї праці.

Тему реферату здобувачі обирають самостійно із поданих нижче. Кожний реферат має бути індивідуальною роботою, в ньому простежуватимуться особливості мислення, творча манера автора. Водночас він повинен відповідати вимогам до його оформлення.

Реферативна робота має відповідати Положенню про академічну доброчесність Одеського національного політехнічного університету, затверджене ВР ОНПУ (протокол від 17.09.2018 р. № 2) (https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/node_docs/polojennyyaa.pdf); відповідно не повинна містити академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

Задля дотримання академічної доброчесності і здобувачі, і їхні наукові керівники повинні відштовхуватися від адекватного розуміння ключових термінів, як-от:

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом норм, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень.

Академічний плагіат – привласнення авторства на чужий науковий (навчально-науковий, навчально-методичний і т. ін.) текст або відкриття, винахід і т. ін., використання (повне або часткове) і, відповідно, оприлюднення й подання наукових здобутків, отриманих іншими особами, як результат власних наукових пошуків; репрезентація опублікованих чужих текстів без покликання на їх авторів.

Компіляція – несамотійний, неоригінальний текст, написаний на основі запозичення тих чи тих матеріалів в інших авторів, без поглибленого вивчення проблеми через копіювання тексту із низки джерел без внесення в нього правок, із покликанням на авторів.

Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.

Списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання.

Обман – «надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація та списування.

Оригінальність наукового тексту – відсоткове співвідношення авторського тексту, що не має збігів з неавторським, до загального обсягу текстового матеріалу.

Фабрикація – «вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі чи наукових дослідженнях».

Фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень.

Інші терміни також вжито у значенні, визначеному Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту».

Попередження плагіату в академічному середовищі за освітньо-професійною програмою підготовки фахівця першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» здійснює кафедра через комплекс профілактичних заходів, як-от:

- вміння працювати з законодавчо-нормативною базою, довідковими матеріалами та, зокрема, «Положенням про академічну доброчесність Одеського національного політехнічного університету», затвердженим Вченою радою (протокол від 17.09.2018 р. №2);

- засвоєння сутті ключових понять, пов'язаних із академічною доброчесністю, різновидами плагіату, правилами наукової етики тощо;

- залучення здобувачів до самостійної перевірки реферативних робіт на оригінальність та унікальність із використанням відповідних програмно-технічних засобів;

- інформування про притягнення до відповідальності виконавців реферативних робіт, їхніх наукових керівників та рецензентів за недотримання правил наукової етики, норм наукової діяльності, зокрема й цитування та покликання (п. 6 Положення) тощо.

Текст реферативної роботи для визначення його самостійності, оригінальності, унікальності за два тижні до захисту перевіряється із залученням онлайн-системи для виявлення академічного плагіату «StrikePlagiarism» (https://strikeplagiarism.com/ua_report/report.html).

При отриманні позитивного висновку «Звіту подібності» онлайн-системою «StrikePlagiarism» про відсутність академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації даних здобувач допускається до захисту.

При отриманні негативного висновку «Звіту подібності» онлайн-системою «StrikePlagiarism» реферативна робота підлягає ретельному аналізу з боку викладача і надалі скеровується на доопрацювання (до 5 календарних днів). Після зазначеного терміну

реферативна робота підлягає повторній перевірці за допомогою онлайн-системи «StrikePlagiarism».

ПЕРЕЛІК ТЕМ РЕФЕРАТИВНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ

«Релігійний фактор в міжнародних відносинах»

1. Теоретичні аспекти взаємодії релігії і політики.
2. Релігійне різноманіття сучасного світу. Конфесійна карта сучасного світу.
3. Історичні аспекти розвитку взаємин політичних і релігійних інститутів.
4. Конфесійна динаміка в умовах глобалізації.
5. Релігійна традиція і виклики сучасної епохи.
6. Історичні аспекти впливу релігійних організацій на міжнародні процеси.
7. Моделі релігійно-політичної взаємодії в глобальному світі.
8. Релігійний фактор в історії міжнародних культурних відносин.
9. Релігійне відродження і секуляризація в умовах глобалізації. Особливості впливу основних напрямків християнства на політичні процеси в сучасному світі.
10. Сучасний католицизм і проблема війни і миру. Енцикліка «Мир на Землі».
11. Ватикан і католицизм в сучасних міжнародних відносинах.
12. Сучасний протестантизм в міжнародних відносинах.
13. Роль релігійного фактору в політичному житті країн Східної Європи.
14. Релігійний фактор в імміграційній політиці ЄС.
15. Православні церкви в сучасних міжнародних відносинах.
16. Ватикан і УПЦ: особливості взаємин.
17. Основні чинники і форми розвитку ісламського фундаменталізму в сучасному світі.
18. Роль релігійного фактору в «гарячих точках» сучасного світу.
19. Роль релігійного фактору в сучасних міжнародних відносинах на Африканському континенті.
20. Роль релігійного фактору в зовнішній політиці США.
21. Екуменічний рух і його вплив на міжнародні відносини.
22. Релігійні організації в контексті міжнародного співробітництва.
23. Роль релігійних акторів в сучасних світових політичних процесах.
24. Особливості трансформації політичної та релігійної ідентичності: зарубіжний досвід
25. Екстремістські потенції релігійного фундаменталізму: від витоків до 20-х років XXI ст.
26. Релігійний фактор у світовій політиці в епоху глобалізації: від секуляризації до фундаменталізму.
27. Авторитарні режими, релігійні права мусульман в Центральній Азії і недостатнє освітлення порушень цих прав в іноземній пресі.
28. Релігії третього тисячоліття про насильство, тероризм, війну і мирне співіснування.
29. Релігійний фактор і його вплив на зовнішню політику держав: ретроспективний аналіз.
30. Ісламський чинник в сучасних міжнародних відносинах.
31. Витоки ісламської культури та цивілізації. Географія поширення ісламу в сучасному світі.
32. Ісламський чинник в сучасних міжнародних відносинах. Релігійно-політичні течії в ісламі. Сунізм та шиїзм.
33. Феномен політичного ісламу: сутність та еволюція.
34. Причини політизації ісламу в останній третині XX – на початку XXI ст.
35. Вплив ісламу на внутрішню та зовнішню політику країн ісламської цивілізації. ХАМАС-еволюція діяльності.

36. Особливості модернізації та демократизації в мусульманському світі.
37. Роль політичного ісламу в контексті подій «Арабської весни».
38. Концепція мусульманської «УММИ». Доктрина панісламізму.
39. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в ісламському світі.
40. Організація ісламського співробітництва: завдання та напрямки діяльності.
41. Генезис ісламського фундаменталізму та його еволюція в останній третині ХХ – на початку ХХІ ст.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ

Підготовка реферативної роботи містить такі етапи:

- 1) вибір теми;
- 2) підбір і вивчення спеціальної літератури та нормативно-правових актів;
- 3) складання плану реферативної роботи;
- 4) викладення змісту теми;
- 5) оформлення реферативної роботи;
- 6) усний виклад реферативної роботи (її захист).

1. Вибір теми

Здобувач вищої освіти самостійно обирає тему реферативної роботи із запропонованого переліку. Здобувач вищої освіти може, в обсязі навчальної програми дисципліни, сам запропонувати тему реферативної роботи, узгодивши її з викладачем.

При виборі теми здобувачу вищої освіти слід керуватися своїми інтересами до певної проблеми, можливостями підбору літератури та ін.

2. Підбір і вивчення спеціальної літератури та нормативно-правових актів

Роботу над рефератом потрібно починати з вивчення стосовно обраної теми відповідного розділу підручника, навчального посібника, конспектів лекцій. Після того як загальне уявлення про обрану тему склалося, здобувачу вищої освіти слід приділити серйозну увагу підбору і вивченню літератури, орієнтовний список якої наведений у методичних вказівках. Однак, запропонований перелік джерел не повинен зв'язувати ініціативу здобувача вищої освіти. Він може та мусить використати інші роботи, самостійно підібрані внаслідок вивчення бібліографії за обраною проблематикою.

3. Складання плану реферативної роботи

Після опрацювання тематичної літератури здобувач вищої освіти складає план реферату, в якому конкретизуються питання обраної теми та який містить:

- вступ;
- основну частину (виклад змісту теми);
- висновки;
- список використаної літератури.

Композиційна структура реферату є досить довільною і залежить обсягу матеріалу, логіки його викладу, цілей і завдань автора. Разом з тим існують загальні вимоги до неї. Так реферат обов'язково має містити такі структурні елементи, як: **Титульна сторінка** (приклад оформлення у Додатку А), а також:

Зміст реферату відкриває наступну за титулом сторінку роботи, яка не нумерується. У змісті мають бути зазначені назви частин роботи (підрозділів чи параграфів) з нумерацією початкової сторінки частини тексту. Заголовки (назви) частин,

зазначені у змісті, дублюються в тексті реферату. Назви розділів виділяються напівжирним шрифтом. Наприклад:

Розділ 1. Основні етапи розвитку релігійного фактору в історії міжнародних відносин

1.1 Релігійне різноманіття сучасного світу.....5

Зміст реферату друкується на одній сторінці. Більше на цій сторінці нічого не друкується. Її частина залишається порожньою.

Вступ (або вступна частина реферату) – одна із найважливіших та обов'язкових частин реферативної роботи.

Вступ має містити в собі такі позиції (Табл. 1):

- Постановка і обґрунтування вибору теми.
- Оцінка її актуальності та значущості в полі наукових проблем.
- Ступінь її наукового опрацювання та розробки в літературі.
- Формулювання мети і завдань реферату.
- Визначення предмету і об'єкту дослідження.
- Способи та методи дослідження, які планує використовувати автор.

Вступ до реферату займає від 2 до 4 сторінок загального обсягу реферату. У тексті вступу напівжирним шрифтом виділяються основні елементи: актуальність і обґрунтування теми, мета, завдання дослідження тощо. Перша сторінка вступу до реферату має порядковий номер «3» в загальній нумерації сторінок (саме на сторінці вступу вперше ставиться нумерація сторінки).

Таблиця 1

Складові ВСТУПУ реферативної роботи

Структура	Наявність елементів у реферативній роботі
Актуальність теми	+
Огляд наукових джерел з теми дослідження	+
Мета і завдання дослідження	+
Об'єкт дослідження	+
Предмет дослідження	+
Методологічні засади дослідження (див. Додаток Б)	+
Дослідно-експериментальна база (факти, матеріали) дослідження	+ або –
Практичне значення одержаних результатів	+ або –
Апробація результатів роботи (акт про впровадження результатів, публікація, виступ на конференції)	-
Структура реферативної роботи	+

У вступі формулюють об'єкт і предмет дослідження, де перший трактують як явище, що породжує проблемну ситуацію, обрану для вивчення, другий – як те, що знаходиться в межах об'єкта, тобто предмет є частиною об'єкта. Основна увага автора скерована на предмет дослідження, оскільки саме він визначає тему наукової роботи.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

4. Викладання змісту теми

Після підбору і вивчення літератури, визначення плану реферату слід приступити до узагальнення та систематизації зібраного матеріалу. Виклад матеріалу повинен бути чітким, логічним та послідовним. Необхідно вживати терміни, властиві даній науці, уникати незрозумілих понять та складних граматичних оборотів. Терміни, окремі слова і словосполучення допускається змінювати прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозумілі з контексту реферату.

При використанні цитат з літературних та наукових джерел слід пам'ятати, що вони необхідні для підтвердження думки автора реферату, або ж для висловлювання своєї думки на протигагу іншій. Занадто зловживати ними не слід.

Здобувачу вищої освіти доцільно звернути увагу на такі характерні недоліки, які трапляються при написанні реферату і які можуть призвести до незадовільної оцінки:

- механічне, дослівне переписування використаної літератури;
- поверховий, не аргументований виклад основних теоретичних положень;
- невідповідність між змістом роботи та її планом;
- абстрактний виклад теми, відсутність посилань на чинне законодавство України;
- недбалість і неграмотність викладу.

Отже, основними вимогами до написання реферату є вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, використовуючи сучасну юридичну літературу.

Основна частина реферативної роботи присвячена аналізу предмета дослідження, необхідного та достатнього для розкриття його суті. Вона складається з розділів (РОЗДІЛ 1), підрозділів (1.1), пунктів (1.1.1) і т. ін., в яких мають бути послідовно розглянуті всі питання теми. При цьому слід мати на увазі, що кількість розділів та підрозділів не регламентується, але недоцільно їх роботи невеликими за обсягом. Якщо матеріал важко розбити на декілька частин через його тісну змістовну і логічну послідовність, розділ можна не розбивати на підрозділи. Для реферативної роботи достатньо двох розділів. Кожен із розділів обов'язково повинен мати подальшу структурну диференціацію, яка передбачала б мінімум дві позиції. Розділи повинні бути симетричними як за структурним поділом, так і за обсягом.

При визначенні назв підрозділів необхідно знати, що назва розділу не може повторювати назву теми роботи, а назва підрозділу повторювати назву розділу.

Важливою при написанні наукового тексту є вимога послідовного, логічного викладу матеріалу. Іншими словами – дотримання основних законів логіки – передусім закону тотожності, який вимагає, щоб в межах одного розмірковування предмет думки залишався незмінним (тотожним початковому). Іноді бувають випадки порушення цього закону – підміни тези, коли на початку речення мова йде про одне, а в кінці – зовсім про інше. Тоді втрачається послідовна логіка викладу і текст дуже важко сприймати. Також важливим є дотримання закону протиріччя, який вимагає, щоб певна думка, вислів, речення не можуть мати внутрішнього протиріччя, або суперечити один одному, і закону виключного третього, згідно з яким при наявності двох положень, що суперечать або виключають один одного, не може бути третього положення, яке б узгоджувало б перші два.

Разом з логічністю і послідовністю у викладі матеріалу реферату також увагу треба звернути на, мабуть, найважливішу вимогу, яка висувається до наукових (і не тільки) текстів. А саме – наявність достатньої, чіткої і переконливої аргументації в процесі викладу власних ідей та положень (у логіці це називається законом достатньої підстави). Будь-яка авторська думка чи позиція має право на існування, але вона буде сприйнята і оцінена науковим співтовариством лише в разі належного її теоретичного обґрунтування і аргументованого доведення.

Як вже зазначалося вище, найбільш поширеною схемою структурування основної частини реферату є два (іноді три) розділи і декілька підрозділів. Враховуючи обмежений обсяг даної роботи, більш детальне членування є недоцільним. Разом з тим, студент має можливість вирішувати це питання на власний розсуд. Варто лише відзначити, що окремі частини тексту мають бути приблизно однаковими за об'ємом текстового матеріалу, хоча іноді це зробити досить важко. У роботах, які мають не лише теоретичне, а й прикладне, практичне значення (застосування) зробити частини однаковими майже неможливо. Все залежить від змістовного наповнення цих частин і від завдань, які автор намагається тут вирішити.

Традиційно перший розділ роботи є своєрідним введенням в проблему, яка є основною у розробці теми реферату. Тут виявляються основні, вузлові аспекти проблематики, аналізуються теоретичні засади і основні підходи до її вирішення, подається ретроспектива поглядів на неї теоретиків і практиків минулого і сучасності, іноді розкривається понятійно-категоріальний апарат, який буде використовуватись автором в подальшому. У свою чергу другий (третій, четвертий і т.д.) розділ вже «працює» на безпосереднє розкриття теми, власне саме тут вирішуються основні дослідницькі задачі і узагальнюються результати дослідження. Така модель компоновання основної частини реферату є найбільш продуктивною для якісного і ґрунтовного опрацювання обраної теми.

Також важливо враховувати необхідність написання в кінці кожного розділу (чи великої за обсягом частини тексту) невеликих проміжних висновків (приблизно 1-2 абзаци), в яких будуть відобразитися результати вже зробленої роботи і фіксуватися перспективні напрямки подальшої діяльності. Такі проміжні висновки мають стати своєрідним «логічним місточком», перекинутим автором реферату від однієї частини тексту до іншої.

Текст реферату повинен включати: а) цитати і посилання, відзначені лапками та індексом посилання на книгу з точними вихідними даними і обов'язковою вказівкою сторінки; б) цитати і посилання, переказані власними словами автора реферату (без лапок), але проіндексовані також, з точною вказівкою книги, розділу і конкретних сторінок.

Кожен із розділів повинен містити цитати – дослівно (зі збереженням особливостей авторського написання, без перекручень, довільного скорочення і т. ін.) наведені уривки з оприлюднених наукових текстів для підтвердження певної думки. Їх беруть у лапки, розділові знаки ставлять, як при прямій мові. Непряме цитування подають без лапок, однак максимально точно.

Пропуск слів, речень, абзців при цитуванні цілком прийнятний, однак без перекручень авторського тексту. Пропуск позначають трьома крапками, взятими в кутові дужки, наприклад: <...>.

У оформленні цитат застосовують той самий вид лапок, що й у тексті. Прийнятими для наукових текстів лапками є ялиночки («»). Якщо в цитованому фрагменті також використовують лапки, то їх роблять відмінним від зовнішніх, наприклад: За С. Мочерним «ефективність інвестицій – комплекс .... Ефект від укладень не впливає на посилення конкурентних позицій, ... тому доцільним є застосування терміну “псевдо-ефективність”»..

Кожну цитату супроводжують покликанням на джерела, зокрема на першоджерело [3, 5], за недоступності якого можна скористатися перепокликанням і використанням спеціального застереження [цит. за: 10, 13], де перша цифра – це номер джерела зі списку використаних, а друга – номер сторінки першоджерела.

Якщо необхідно згадати кілька джерел зі списку, то їх подають через крапку з комою, наприклад: [1; 3; 5–7].

Висновки

Специфіка наукової діяльності передбачає не тільки розробку і аналіз дослідником тої або іншої теми чи проблематики, а й вміння узагальнювати результати власного дослідження і підводити підсумки роботи.

Звичайно, неможливо запропонувати єдині, узагальнені стандарти і рекомендації з написання висновків для різних видів наукових робіт. Разом з тим існує ряд вимог, дотримання яких є обов'язковим при написанні висновків у науковому дослідженні:

- Висновки не можуть бути механічним поєднанням (сумою) проміжних висновків в кінці розділів чи параграфів тексту. Вони мають відображати щось принципово нове, узагальнене, на відміну від проміжних висновків, котрі є фіксацією лише локальних результатів.

- Загальні висновки мають співвідноситись (узгоджуватись) з метою та завданнями дослідження, зафіксованими у вступі до роботи. Недопустимою є ситуація, коли в задачах дослідження формулюється одне, а у висновках – зовсім інше. Саме тут формулюється так зване «вихідне знання» – підсумкове, на відміну від «ввідного», що фіксується у вступі. Тобто, реалізація кожного завдання дослідження має відобразитися окремим пунктом висновків до дослідження.

- Виклад позицій у висновках має бути чітким, ясним і логічно впорядкованим.

Висновки – це синтез отриманої в основній частині наукової інформації. На перший план тут має виступити конкретика результатів, а не загальні фрази чи розмиті, нечіткі (і, відповідно, незрозумілі) смислові конструкції. Оптимальною моделлю конструювання схеми висновків по реферату є індуктивний шлях сходження – від окремого, часткового, локального до цілісного узагальнення результатів.

- Ще одним важливим моментом, який треба враховувати, є «прояв» власної думки, власного ставлення автора до тих проблем і питань, які досліджувались в роботі. Суха констатація фактів поза «олюдненням» отриманих результатів – далеко не кращий шлях ефективної презентації власних досягнень.

Заключна частина реферату має містити висновки, в яких формулюються результати дослідження, оцінки проаналізованого матеріалу, пропозиції чи рекомендації з досліджуваної проблематики.

Вступ і висновки реферативної роботи разом не повинні перевищувати одну чверть його обсягу.

Перелік використаних джерел

Бібліографічний список має містити не менше 20 джерел та бути побудованим за алфавітом (авторів чи назв книжок). Проте, слід дотриматися вимоги – спершу подаються закони та нормативні акти, стандарти, положення, а потім основний список джерел. Уся література має бути видана не раніше 2000 року. Посилання на електронні ресурси допустимі лише за наявності авторства та у загальному списку вони мають складати не більше 20 %.

Використана для підготовки до написання реферату література має знайти своє відображення у тексті шляхом прямого цитування (більшість з джерел), разом з тим, кожне посилання (цитата) в тексті роботи має бути відображена вказівкою джерела в переліку літератури.

Список використаних джерел формують у такому порядку:

- законодавчі матеріали: у хронологічному порядку – від найбільш давнього опублікування до новітнього;

- нормативні документи: у хронологічному порядку – від найбільш давнього опублікування до новітнього;

- інші джерела в алфавітному порядку за прізвищами перших авторів або заголовків. Спочатку подають джерела кирилицею, потім – латиницею.

УВАГА! Іноземні джерела наводять мовою оригіналу.

Електронні ресурси відображають у списку використаних джерел відповідно до вимог стандарту. Покликання на сайти, інформація з яких не має конкретного автора та назви, оформлюють у текстовій частині реферативної роботи у круглих дужках, тобто сайти до загального списку використаних джерел не вносять.

УВАГА! Кількість інтернет-джерел має складати не більше 25 % від загальної кількості.

Відомості про джерела, включені до списку, подають відповідно до вимог державного стандарту ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Оформлення списку використаної літератури є важливою складовою написання реферату. У список включаються тільки ті джерела, які використовувались при написанні реферату або на які зроблено посилання в самій роботі. Список літератури в загальний обсяг реферату не включається, але нумерація сторінок продовжується.

При оформленні списку використаної літератури його слід умовно розділити на дві частини: нормативно-правові акти і спеціальна література (нумерація при цьому залишається наскрізною).

Нормативно-правові акти розміщуються за їх юридичною силою (Конституція, закони, підзаконні нормативні акти та ін.). Нормативно-правові акти однакової юридичної сили розміщуються в хронологічному порядку.

Наприклад:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // *Голос України*. 1996. 13 липня.
2. Декларація про державний суверенітет України: (16 липня 1990 р.). К., 1991. 8 с.
3. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» // *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 9. С. 50.

До спеціальної літератури належать монографії, підручники, навчальні посібники, наукові статті та ін. Дані джерела розміщуються в алфавітному порядку назв або прізвищ перших авторів. Спочатку вказують прізвище автора, його ініціали. Потім - назву праці, місто видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок. Якщо праця розміщена у збірнику робіт, журналі чи газеті, то після назви ставляться дві косі лінії, а далі – назва збірника чи журналу, місце, рік видання та його номер (або випуск) і на яких сторінках даний матеріал надрукований. Для газетної статті, крім назви і року видання, вказують так само дату. При цьому джерела треба писати мовою оригіналу.

Наприклад:

1. Конон Н. Є. Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку // *Грані*. 2016. № 2. С. 27-32.
2. Чекаленко, Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк; за заг. ред. Л. Д. Чекаленко. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 464 с. С. 29-61.

Важливе значення має правильне оформлення посилань на джерела та матеріали, які здобувач використовує при написанні реферату. Рекомендується такий варіант оформлення посилань: нумерація усіх посилань з визначенням номера джерела даного посилання у списку використаної літератури. У такому разі посилання оформлюються у квадратних дужках із зазначенням сторінки.

Наприклад:

Цитата в тексті: «Українська РСР як суб'єкт міжнародного права здійснює безпосередні зносини з іншими державами, укладає з ними договори, обмінюється дипломатичними, консульськими, торговельними представництвами...» [1, с. 145].

Додатки є не обов'язковим компонентом реферативної роботи. До них зазвичай включають матеріали, які через великий обсяг або форму подання не можна ввести до основної частини (таблиці, схеми, фото і т. ін.).

Додатки оформлюють як продовження реферативної роботи, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті.

Кожен додаток починають з нової сторінки, вказуючи його порядковий номер (буквена нумерація) та назву.

Номер додатка у форматі слово «Додаток» і велика літера української абетки (крім **Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь**) та його назву друкують *зверху з великої літери по центру рядка*.

Текст кожного додатка *за необхідності* розділяють на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять номер додатка і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А. Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. А.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка А.

Якщо в реферативній роботі два і більше додатки, то перед додатками на окремій сторінці посередині друкують слово **ДОДАТКИ** (без лапок, напівжирним шрифтом).

У кінці кожного додатка з абзацного відступу вказують джерело поданої у ньому інформації, наприклад: *Джерело: ..... (повний бібліографічний опис статті із вказаною сторінкою)*. Якщо додаток складено з використанням декількох джерел, їх повний опис подають через крапку з комою.

Ілюструють реферативну роботу за ретельно продуманим тематичним планом: кожна ілюстрація має відповідати тексту, а текст – ілюстрації. Використовують ілюстрації лише високої якості.

Ілюстрації основної частини роботи подають безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. У частині тексту, що містить відомості про ілюстрацію, розміщують покликання: як словосполучення в круглих дужках (Рис. 3.1) або як мовний зворот, наприклад: ...як бачимо з рис. 3.1 або ...як це показано на рис. 3.1.

УВАГА! Не варто оформлювати покликання на ілюстрації як самостійні фрази.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу (за винятком ілюстрацій, поданих у додатках). Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, що розділені крапкою. Наприкінці номера також ставлять крапку і подають тематичний заголовок ілюстрації, наприклад: Рис. 2.6. Модель оптимізації... (шостий рисунок другого розділу). За необхідності ілюстрації доповнюють коментарем.

Номер ілюстрації, її назву і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією (14 пт, звичайний, вирівнювання центрове).

Таблиці, вміщені в основній частині роботи, безпосередньо *після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці*.

Таблицю розміщують таким чином, щоб її можна було читати без повороту або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Перед таблицею ставлять порожній рядок, а в наступному (у правому верхньому куті) зазначають «Таблиця» та вказують її порядковий номер (14 пт, курсив). Нижче зазначають назву таблиці (14 пт, напівжирний, по центру, абзацний відступ – 0). Після назви вміщують саму таблицю.

УВАГА! Кожну таблицю називають

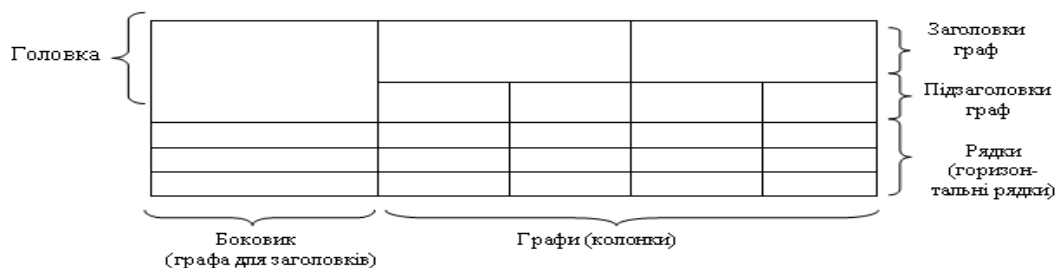

Рис. 1. Структурна схема таблиці

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш над таблицею вказують «Продовження табл. 1.2».

Таблиця 1.2

Тематична назва таблиці

<i>Продовження табл. 1.2</i>		

Рис. 2. Приклад перенесення таблиці

СТИЛІСТИЧНІ ВИМОГИ ДО РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ

Починається робота з титульного аркуша, який повинен мати: назву міністерства, навчального закладу, кафедри, на якій писався реферат, назву реферату, прізвище здобувача вищої освіти, номера групи та факультету, де навчається здобувач вищої освіти, і прізвище викладача, під керівництвом якого була написана робота.

Після титульного аркуша, на другій сторінці реферату подається план роботи.

Кожна структурна частина роботи повинна починатися з нової сторінки та мати заголовок, який відповідає плану реферату. Заголовки слід розташовувати по центру рядка і друкувати великими літерами без крапок у кінці, не підкреслюючи. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, тоді їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку не допускається.

Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути не менше, ніж три інтервали, якщо реферат виконаний рукописним або машинописним способом, та не менше, ніж два інтервали, якщо робота виконана за допомогою комп'ютера.

Розділи слід нумерувати арабськими цифрами без крапок у кінці. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою (наприклад 1.1, 1.2).

Усі сторінки, починаючи з другої, послідовно нумеруються з проставленням арабських цифр за загальним правилом у нижньому правому куті, без крапки в кінці. Слід мати на увазі, що першою сторінкою реферату є титульний аркуш, на якому нумерація сторінки не ставиться, але враховується при нумерації наступної сторінки.

Під час написання рефератів нерідко виникають труднощі з вибором мовних структур, оволодіння якими за певних старань є справою часу. Мовностильові особливості наукової, навчально-дослідної роботи залежать від володіння їх авторами лексикою, іншими виражальними засобами. Наприклад, в історіографічній частині реферату, як і будь-якої іншої наукової роботи, доцільне використання таких мовних структур:

1. Структури, які використовують для акцентування на основних проблемах і питаннях, що аналізуються автором:

автор розглядає питання (чого?)
окреслює питання, пов'язані (з чим?)
аналізує проблеми (чого?)
розкриває своє розуміння (чого?)
викладає основні положення (чого?)
веде мову (про що?)

2. Конструкції, які використовують для фіксації проблем, що виокремлюються автором:

автор підкреслює, зазначає важливість (чого?)
вказує (на що?)
приділяє особливу увагу (чому?)
концентрує особливу увагу (на чому?)
зосереджує увагу (на чому?)

3. Звороти, які вживають при переліку питань, що одночасно розглядаються автором:

автор торкається (чого?)
згадує (про що?)
зазначає (що?)
(крім того) автор торкається (чого?)

4. Структури, які використовують при викладенні системи авторської аргументації, що передбачають ілюстративний та фактичний матеріал, посилання на інші джерела:

автор протиставляє (що чому?)
зіставляє (що з чим?)
аргументує свою думку (чим?)
наводить приклади, цифри, які свідчать (про що?)
ілюструє свої висновки (чим?)
підтверджує (що? чим?)
спирається на класифікацію, запропоновану (де? ким?)
посилається на статті (чиї?)

5. Якщо автор неодноразово повертається до концептуально важливих для нього ідей в різних розділах своєї роботи, то відображення цього в тексті реферату може відбуватись через використання таких мовних структур:

автор спеціально декілька разів зупиняється (на чому?)
постійно повертається до думки (про що?)
неодноразово звертає увагу (на що?)
особливо акцентує на тому, що...

6. У заключній частині реферату наводять основні висновки, які зробив автор першоджерела, узагальнюють головні ідеї реферованої роботи. Найчастіше при цьому використовують такі мовні структури:

автор робить висновок про те, що...
доходить висновку, що ...

Підбиваючи підсумки,

автор підкреслює важливість (чого?)

На завершення

автор стверджує, що...

ФОРМАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ВИМОГИ ДО РЕФЕРАТУ

Реферати пишуться виключно українською мовою обсягом не менше 20 сторінок. Роботу друкують за допомогою комп'ютерної техніки на одній стороні аркуша білого паперу *формату А 4* (210 X 297 мм), наскрізно дотримуючись рівномірної щільності, контрастності (насичений чорний) й чіткості зображення, а також параметрів, зазначених у *табл. 2*.

Таблиця 2

Параметри форматування тексту реферативної роботи

Параметр	Значення
Поля	←30 мм; →10 мм; ↑↓20 мм
Гарнітура шрифту	Times New Roman
Кегль (розмір шрифту)	14 пт.
Відступ основного тексту зліва / справа від берега	0 / 0
Відступ першої стрічки абзацу основного тексту	1,25 см.
Міжрядковий інтервал для основного тексту	1,5 пт.
Міжрядковий інтервал для заголовків розділів і підрозділів	1,5 пт.
Інтервальний відступ заголовків розділів від подальшого тексту	0.

Текст основної частини реферативної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти (*за потреби*). Заголовки структурних частин «**ЗМІСТ**», «**ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ**», «**ВСТУП**», «**НАЗВИ РОЗДІЛІВ**», «**ВИСНОВКИ**», «**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**», «**ДОДАТКИ**» друкують великими літерами по центру рядка.

Кожну структурну частину реферативної роботи (*але не підрозділи*) починають з нової сторінки.

Написання реферату передбачає виклад матеріалу на основі спеціально підібраної літератури, і з обов'язковим включенням елементів самостійного осмислення його суті.

Реферат подається у зброшурованому вигляді у папці та на диску (або на іншому носії інформації). Наявність електронної версії реферату є обов'язковою. Друкований текст поданого реферату і його електронна версія мають бути ідентичними.

Захист реферату передбачає підготовку презентації, що має висвітлювати основні смислові частини дослідження та доповнювати (а не дублювати) усну доповідь.

Презентацію роботи готують у програмі Microsoft Office Power Point. Слайди не повинні дублювати доповідь здобувача на захисті, а лише доповнювати. Треба застосовувати виразний текст на м'якому тлі та яскраві ілюстрації, що слугуватимуть органічним доповненням до виступу. Кількість слайдів особливого значення не має і на оцінку не впливає, тому не варто робити презентацію надто великого обсягу, головне – щоб вона допомагала сприймати доповідь, а не заважала. Те саме стосується і різних незвичайних ефектів (нестандартне гортання, музичний супровід, рухливі слова тощо) – краще взагалі обійтись без них.

Приклад змісту слайдів: 1 – тема роботи; 2 – мета і завдання; 3 – об'єкт, предмет; 4 – прізвища дослідників, на праці яких спирався здобувач; 5-8 – головні теоретичні положення; 9-12 – висновки., заключний слайд.

Виконану реферативну роботу здають викладачеві на перевірку, після чого відбувається обов'язковий захист роботи. Захист реферативних робіт виконується у формі співбесіди на 12-15 тижнях семестру. Дозвіл на захист здобувач отримує після перевірки реферату викладачем. Для допомоги здобувачу у виконанні реферативної роботи, викладачем проводяться необхідні консультації відповідно до графіку навчального

процесу впродовж семестру. Підготовлена та захищена реферативна робота оцінюється максимально у 20 балів.

Виконання реферативної роботи складається з 4 етапів:

1 тиждень

Етап 1 – вибір та затвердження теми, попередній вибір наукових джерел, складання плану дослідження – 1 год. **РН1 (З). РН2 (У, К, АВ). РН3 (У, АВ).**

2-3 тиждень

Етап 2 – обговорення теми, остаточний відбір наукових джерел, визначення методики та розробка інструментарію дослідження, підготовка чорнового варіанту реферативної роботи. Написання аналізу літератури. Опис вибраних методів дослідження. Збір досліджень для доказів - 20 джерел, написання тексту основної частини, висновки, перспективи дослідження – 3 год. **РН1 (З). РН2 (У, К, АВ). РН3 (У, АВ).**

4-10 тиждень

Етап 3 – Остаточна редакція, отримання відгуку від наукового керівника, редагування та підготовка до захисту (презентація + доповідь) – 3 год. **РН1 (З). РН2 (У, К, АВ). РН3 (У, АВ). РН4 (У).**

11 тиждень

Етап 4 – публічний захист роботи – 1 год. **РН1 (З). РН2 (У, К, АВ). РН3 (У, АВ). РН4 (У).**

Приблизний обсяг реферативної роботи приведений в таблиці 3.

Таблиця 3.

<i>Назва розділу</i>	<i>Приблизний об'єм РР, сторінок</i>
Вступ	1-2
1. Огляд наукової літератури та джерел щодо теми дослідження.	5-6
2. Розгляд основного матеріалу	6-7
3. Представлення аналізу вивченого матеріалу	6-7
Висновки	1-2
Список використаної літератури	1-2
Всього:	20-26

Критерії оцінювання реферативної роботи за результатами перевірки та захисту наведено в табл. 4 та табл.5.

Критерії оцінювання реферативної роботи

Оцінювання виконання реферативної роботи здійснюється згідно Наказу ректора Державного університету «Одеська політехніка» про організацію навчального процесу в ОП і може уточнюватися в робочому порядку на початку навчального семестру.

Реферативна робота виконується у письмовій формі. Максимальна оцінка за її бездоганне виконання становить 20 балів. Реферативна робота вважається зробленою бездоганно, якщо тема розкрита повністю, усі завдання виконані вірно, без помилок.

Критерії оцінювання реферативної роботи за результатами перевірки та захисту наведено в таблиці 4.

Таблиця 4.

Бали	Критерії оцінювання виконання реферативної роботи РН1 (З). РН2 (У, К, АВ). РН3 (У, АВ). РН4 (У).
20-15	Бездоганне виконання РР, відмінно, чітко і послідовно викладені теоретичні питання в повній відповідності змісту реферативної роботи, завданню та вимогам навчально-методичних рекомендацій щодо її виконання; творчий підхід до виконання РР; глибоке знання про сутність і функції дисципліни; добре осмислення призначення релігійного фактору в міжнародних відносинах, фахове створення медіа контенту враховуючи нюанси релігійної взаємодії; якісне оформлення роботи та презентації. При захисті: розкрити глибокі знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, вміння творчо застосовувати теоретичні положення, аргументовано обґрунтувати ухвалені рішення та аналізувати конкретні проблемні ситуації.
14-10	Достатня відповідність змісту реферативної роботи теми, завданню та вимогам навчально-методичних рекомендацій щодо її виконання; наявність елементів науково-дослідного характеру; творчий підхід до виконання РР; оформлення роботи та презентації із незначними відхиленнями. При захисті: показані достатні знання й розуміння навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, вміння застосовувати теоретичні положення.
9-6	Достатня відповідність змісту реферативної роботи теми, завданню та вимогам навчально-методичних рекомендацій щодо її виконання; оформлення роботи та презентації із значними відхиленнями. При захисті виявлені середні знання основних положень навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, вміння застосовувати теоретичні положення на задовільному рівні.
5-1	Значні відхилення змісту реферативної роботи від теми, завдання та вимог навчально-методичних рекомендацій щодо її виконання; оформлення роботи та презентації із значними помилками та відхиленнями. При захисті виявлені знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни на мінімальному рівні, що становлять незначну частину навчального матеріалу, вміння застосовувати теоретичні положення на низькому рівні.
0	Не здав реферативної роботи

Таблиця 5

Критерії оцінювання реферативної роботи

Етап	РН	Критерії нарахування балів	Бали	Загальні бали
1	РН1 (З). РН2 (У, К, АВ). РН3 (У, АВ).	Показати уміння аргументовано обирати тему, добирати літературу та джерела до теми, стисло формулювати пункти плану.	1 1	2
2	РН1 (З).	Продемонструвати знання теоретичних положень, концепції обраної тематики, уміння аналізувати наукові джерела.	2	

	PH2 (У, К, АВ)	Досліджувати обрану тему та вміння проводити аналітичну та дослідну роботу, якісно оформляти текст, покликання, робити бібліографічний опис джерел.	3	8
	PH3 (У, АВ)	Показати вміння визначати та застосовувати методики, а також розробляти інструментарій дослідження.	4	
3.	PH1 (З). PH2 (У, К, АВ). PH3 (У, АВ). PH4 (У).	Показати навички взаємодії із науковим керівником, уміння аргументовано обґрунтувати ухвалені рішення та аналізувати достовірність одержаних результатів.	0,5 0,5 0,5 0,5	2
4.	PH1 (З). PH2 (У, К, АВ). PH3 (У, АВ). PH4 (У).	Уміти візуалізувати результати обраної стратегії дослідження, виконання мети та завдань дослідження. Доводити гіпотезу та аргументи, робити аргументовані висновки. Публічний захист роботи. Повні та обґрунтовані відповіді на додаткові питання.	2 2 2 2	8
Всього				20

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

6.1. Основна література:

1. Віллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки ХХІ століття / Ж.-П. Віллем. Пер.з фр. К.: Дух і літера, 2006. 331 с.
2. Гелей С. Д. Політологія: Навчальний посібник / С. Д. Гелей, С. М. Рутар. 4-е вид., перероб. і доп. Львів: Світ, 2001. 384 с.
3. Гудима А. М. Релігієзнавство: Підручник / А. М. Гудима. Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. 262 с
4. Г. В. Друзенко // Релігійна свобода. Свобода релігії і демократія – старі і нові виклики: Науковий щорічник. № 15. К.: УАР, 2010. 395 с. С.129-134.
5. Друзенко Г. В. Реституція по-українськи: відновлення історичної справедливості чи пастка для Церкви? / Г. В. Друзенко // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід: Збірник наукових матеріалів / Ред. кол. В. Андрущенко та ін. К.: Світ знань, 2007.
6. Єленський В. Є. Моделі релігійно-суспільного розвитку і державно-церковних відносин у процесі трансформації посткомуністичних країн / В. Є. Єленський // Держава і церква: уроки минулого і проблема сьогодення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород: Ліра, 2003. 224 с.
7. Єленський В. Є. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2013. 504 с.
8. Здіорук С. І. Вплив релігії на демократичний поступ української нації в новітню добу / С. І. Здіорук // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. № 16. К.: УВК, 2011. 309 с. С. 280-288.
9. Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні ХХІ століття: Монографія / С. І. Здіорук. К.: Знання України, 2005. 552 с.

10. Історія релігії в Україні / А. Колодний, Р. Крижанівський. В 10 т. Т. 10: Релігія і церква років незалежності України. Київ-Дрогобич: Коло, 2003. 612 с.
11. Історія релігії в Україні / А. Колодний, В. Кремень, П. Яроцький. В 10 т. Т. 4: Католицизм / За ред. П. Яроцького. К., 2001. 598 с.
12. Кальниш Ю. Державно-церковні відносини: історія розвитку і сучасна політична типологізація / Ю. Кальниш // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні: Науковий збірник. К.: VIP, 2001. 206 с. С. 201.
13. Климов В. В. 20 років Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації” і зміни в характеристиці сучасного віруючого / В. В. Климов // Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри й локальні вияви: Науковий щорічник. № 16. К., 2011. 309 с. С. 230-241.
14. Климов В. В. Свобода совісті, церква, релігійність в українському суспільстві періоду незалежності / В. В. Климов. К.: Інститут філософії, 2009. 370 с.
15. Маріянський Я. Суспільний характер релігії / Я. Маріянський // Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства / За ред. Г. Зімоня. Переклад з польської Г. Теодорович. Львів: Свічадо, 2007. 504 с. С. 97-125.
16. Новиченко М. Р. Особливості розвитку державно-церковних відносин і релігійно-церковного комплексу в сучасній Україні / М. Р. Новиченко // Міжетнічні та міжконфесійні відносини в контексті сучасних суспільних трансформацій. Чернівці, 2010.
17. Палінчак М. М. Актуальні проблеми державно-церковних взаємин в Україні: політичні аспекти / Роль суспільних наук у забезпеченні стабільності розвитку глобальних світових процесів у ХХІ ст.: Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2014. С. 132-135
18. Палінчак М. М. Церковне право: Навчально-методичний посібник / М. М. Палінчак. Ужгород: Мистецька лінія, 2000. 138 с.
19. Релігійна свобода: Свобода релігії і міжрелігійний діалог: глобальні виміри і локальні вияви. Науковий щорічник / За заг. ред. А. Колодного. № 16. К.: УВК, 2011. 309 с.
20. Релігієзнавство: Навч. посібник / За ред. С. А. Бублика. К.: Юрінком Інтер, 2001. 496 с.
21. Релігія – Світ – Україна: Колективна монографія / Ред. А. Колодний, А. Филипович. У 3-х кн. Кн. 1: Релігія у світі за умов культурно-цивілізаційного діалогу. К.: Українська асоціація релігієзнавців, 2010. 339 с.
22. Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід: Збірник наукових матеріалів. К., 2007.
23. Решетніков Ю. Є. Церква і політика: питання сьогодення / Ю. Є. Решетніков // Християнство і проблеми сучасності: Науковий збірник. К., 2000. С. 19.

Додаткова література

24. Богомоллов О. В. Політичний іслам // Політика і час. 2003. № 12.
25. Бондаренко В. Д. Реституція церковної власності: причини сповільнення та альтернативи розвитку і завершення / В. Д. Бондаренко // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід: Збірник наукових матеріалів / Ред. кол. В. Андрущенко та ін. К.: Світ знань, 2007. С. 5-8.
26. Бондаренко В. Ю. Релігійне життя в сучасній Україні: стан, тенденції та проблеми розвитку / В. Ю. Бондаренко // Людина і світ. 2003. № 12. С. 36-39.
27. Васьків А. Влада і Церква: партнерство і діалог / А. Васьків, С. Боруцький // Держава. Церква. Людина. Державно-церковні та міжконфесійні відносини у дзеркалі сучасності. 1992-2002 рр. Львів: Афіша, 2003.

28. Драгоманов М. Україна в її словесності / М. Драгоманов // Збірник Наукового Товариства ім. Т. Шевченка. Ч. 2-3. К., 1899.
29. Єленський В. Є. Релігія після комунізму. Релігійно-соціальні зміни в процесі трансформації центрально- і східноєвропейських суспільств: фокус на Україні / В. Є. Єленський. К.: НПУ ім. М. Драгоманова, 2002. 420 с.
30. Єленський В. Є. Червень: про СНД і Європу / В. Є. Єленський. 9 липня 2010 р. Інтернет-ресурс. URL: http://risu.org.ua/article_print.php?id=36294&name=expert_thought&_lang=ua&
31. Захарченко А. М. Роль релігійного фактору на сучасному етапі палестинсько-ізраїльського конфлікту // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. 2010. № 94.
32. Захарченко А. М. Арабсько-ізраїльський конфлікт: проблеми врегулювання на сучасному етапі. Одеса, 2009.
33. Захарченко А. М. Проблема поширення ісламського фундаменталізму, екстремізму та тероризму: можливі наслідки для України // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. 2008. № 8 (64).
34. Здіорук С. І. Етноконфесійна ситуація в Україні та міжцерковні конфлікти / С. І. Здіорук. К.: НІСД, 1993. 60 с.
35. Історія релігії в Україні: Навч. посібник / За ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. К.: Знання, 1999. 735 с.
36. Калініч Ю. А. Релігієзнавство: Підручник / Ю. А. Калініч, Є. А. Харьковщенко. К.: Наукова думка, 2000. 352 с.
37. Климов В. В. Сучасна модель державно-церковних відносин як результат суспільних трансформацій / В. В. Климов // Українське релігієзнавство. 1999. № 12.
38. Колодний А. М. Релігійне сьогодення України: роздуми, оцінки і прогнози: Тематична збірка вибраних статей і тез. К.: Український видавничий консорціум, 2009. 450 с.
39. Колодний А. М. Свобода совісті в міжнародних правових гарантіях / А. М. Колодний // Релігійна панорама: Інформаційно-аналітичний журнал. К., 2006. С. 4.
40. Колодний А. М. Україна в її релігійних виявах: Монографія / А. М. Колодний. Львів: Сполох, 2005. 336 с.

Бібліотеки України

1. Бібліотека з прав людини (Університет Мінесоти). URL: <http://www1.umn.edu/humanrts/index.html> (серед доступних мов – англійська)
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Одеська національна наукова бібліотека. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.odnb.odessa.ua/>
4. Національна парламентська Бібліотека України. URL: <http://www.nplu.org/> ; <http://www.nplu.kiev.ua/>
5. Одеська національна наукова бібліотека – <http://www.odnb.odessa.ua/>

ДОДАТКИ

Оформлення титульної сторінки реферативної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний університет «Одеська Політехніка»
Гуманітарний факультет
Кафедра міжнародних відносин та права

РЕФЕРАТИВНА РОБОТА

з дисципліни «Релігійний фактор в міжнародних відносинах»

на тему:

«_____»

Виконав:

Здобувач вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Прізвище, ім'я, по батькові ¹ _____

(підпис)

V курс, ІМ-218, денна форма навчання

Науковий керівник:

Прізвище, ім'я, по батькові _____

(підпис)

науковий ступінь², вчене звання, посада

Одеса – 2021

¹Всі прізвища, імена та по батькові, що вказуються на титульному аркуші, подаються у називному відмінку

Призначення методів дослідження

МЕТОД	ПРИЗНАЧЕННЯ
ТЕОРЕТИЧНІ	
Аналіз (ретроспективний, класифікаційний, відношення, каузальний, діалектичний)	Визначення цілей, завдань, задуму, передбачуваних результатів при збиранні і обробці фактів.
Синтез	
Абстрагування	Проникнення в суть явищ, виявлення інваріантних рис досліджуваного процесу.
Конкретизація	Для більш точної характеристики об'єкта, що вивчається.
Узагальнення	Обґрунтування понять, суджень, закономірностей, теорій.
Порівняння	Зіставлення досліджуваних предметів та встановлення їхньої подібності або відмінності.
Класифікація	Упорядкування та класифікація явищ на основі визначення їхньої однорідності.
Індукція Дедукція	Проникнення в суть явищ, відкриття їхніх закономірностей, побудови гіпотез і теорій.
Аналогія	Встановлення подібності в певних сторонах, якостях чи відношеннях між нетотожними об'єктами.
Моделювання (прогностичне, концептуальне, інструментальне, рефлексивне, моніторингу, нормативне)	Наочне відображення складних наукових положень (явищ, що вивчаються); конструювання нового ...; прогнозування розвитку/змін тощо.
Проектування	Створення моделей запланованих (майбутніх) процесів і явищ.
Монографічний (інформативний, проблемний)	Дослідження явищ/процесів, побудова теоретичних висновків.
ЕМПІРИЧНІ	
Текстологічний	Для вивчення літератури і документів з метою одержання первинної інформації; аналіз історії і сучасного стану проблеми; створення первинного уявлення про проблему і шляхи її розв'язання.
Контент-аналіз	Кількісне вивчення великих обсягів текстів в широкому розумінні (документів, відео-, аудіоматеріалів, зображень). Даний метод є провідним у дослідженні змісту повідомлень ЗМК, записів на сайтах соціальних мереж, відповідей на опитування тощо.
Спостереження	Збирання інформації, даних; забезпечення теоретичного дослідження емпіричною інформацією; перевірка адекватності і істинності теорії на практиці; вивчення об'єктів в їх цілісності, в природному функціонуванні тощо.
Вивчення та узагальнення досвіду	Виявлення наявного рівня діяльності; встановлення закономірностей тощо.
Наукова експедиція	Одержання інформації/даних на місцях (організація, виробництво та ін.) максимально наближених до реальності.
Бесіда	Одержання інформації/даних.

Опитування; інтерв'ю анкетування тестування	
Експертні	Обґрунтування висновків про шляхи розв'язання актуальних проблем.
Експеримент (природний, лабораторний)	Одержання нових знань про причинно-наслідкові відношення між чинниками, умовами чи процесами.
Математичної обробки	Кількісне оцінювання предметів/процесів дослідження.
СПЕЦІАЛЬНІ	
Наукометрія	Кількісне вивчення процесів і результатів наукової діяльності.
Інформетрія	Аналіз, виявлення закономірностей інформаційної діяльності, формулювання законів інформаційної діяльності та наукової інформації.
Вебометрія	Вивчення характеристик та особливостей вебмережі.
Бібліометрія:	Кількісний аналіз інформаційних джерел для отримання даних щодо ефективності, динаміки, структури і закономірностей розвитку об'єктів, що досліджуються.
Лексичний аналіз; семантичний аналіз; логіко-сміслове моделювання	Якісна характеристика первинних документів.
Аналіз зростання, старіння, рангового розподілу («Модель експоненціального зростання Д. Прайса», закон Бредфорта); Тезаурусний метод; аналіз видової структури інформаційного потоку	Аналіз вторинних джерел інформації.
«Co-citation»; аналіз співавторства; бібліографічного співвідношення	Аналіз цитування.

Приклади оформлення бібліографічного опису в списку джерел, який наводять у роботі

Бібліографічні записи розміщують чітко за алфавітом прізвищ та ініціалів авторів, або перших слів назв за принципом "слово за словом". У назвах, що починаються з прийменників чи артиклів, останні розглядаються як окремі слова. Тобто бібліографічний запис "До питання..." буде стояти в бібліографічному списку раніше від бібліографічного запису "Документи...".

Основні правила **алфавітного** розміщення бібліографічних записів:

- при збігу першого слова назви: — за алфавітом другого слова і так далі;
- праці одного автора: — за алфавітом першого слова назви окремих творів;
- при збігу прізвищ та ініціалів авторів: — за алфавітом праць;
- різними мовами: — спочатку українською (російською) мовою чи мовами з кириличним алфавітом; — потім мовами з латинською графікою.

Зразок оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел

(згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40))

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: <i>Один автор</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дичківська О. О. Інноваційний менеджмент : конспект лекцій. Київ : ДІА, 2018. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Історія України. Львів, 2017. 153 с. 3. Лазор О. Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2003. 542 с. 4. Ваш О. М. Етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 104 с. 5. Гурманова Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ : ЦУЛ, 2017. 193 с.
<i>Два автори</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мартиненко З. Е., Макар І. В. Управління підприємством: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2017. 296 с. 2. Палеха В. І., Карпова П. В. Менеджмент організацій : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 120 с. 3. Білоус С. І., Корнійчук В. П. Філософія освіти : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2016. 176 с. 4. Мороз І. С., Василенко Н. Ю. Маркетинг : конспект лекцій. Київ : Молодь, 2016. 102 с. 5. Вердіна С. А., Волков А. А. Контролінг : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Вердіна С. А., Волков А. А. Контролінг : навч. посіб. Вид. 3-тє., переробл. та допов. Херсон, 2017. 212 с.
<i>Три автори</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гарнавська Г. Я., Марценюк Н. С., Герасимова Т. М. Фінанси : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2017. 412 с. 2. Пустовенко В. В., Максименко І. Л., Яким А. С. Безпека життєдіяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2017. 348 с.

<i>Чотири автори</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гуревич Д. Т., Чекан О. С., Грибан О. М., Макарова В. В. Інновації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 389 с. 2. Бікулов Д. Т., Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю., Ткаченко І. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
<i>П'ять і більше авторів</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Операційний менеджмент : підручник / С. М. Поплавська та ін. Київ : ЦУЛ, 2011. 267 с. 2. Охорона праці : навч. посіб. / О. І. Подольська та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2017. 264 с. 3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : станом на 10 жовт. 2017 р. / К. І. Мягченко та ін. ; за заг. ред. І. М. Ливанова. Київ : ЦУЛ, 2017. 428 с.
<i>Автор(и) та редактор(и)/упорядники</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Веретенко В. В. Міжнародний маркетинг : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Марценюка. Київ, 2015. 374 с. 2. Бутенко М. П., Качур В. П., Петренко С. В. Психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Дутко. Київ : ЦУЛ, 2017. 332 с. 3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ: ЦУЛ, 2015. 560 с. 4. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.
<i>Без автора</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. 30 років історичному факультету: історія та сьогодення (1986-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. В. В. Черепані. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 340 с. 2. Етнографія : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Гарапка; уклад. А. І. Гарапка. Київ : ЦУЛ, 2018. 320 с. 3. Міжнародні відносини : монографія / за ред. М. А. Березовського. Київ : ЦУЛ, 2016. 162 с. 4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Тарнавського. Київ : ЦУЛ, 2016. 186 с. 5. Товарознавство / упоряд. В. Олексик. Київ, 2014. 804 с. 6. Twenty-four hours a day. Miami, FL: BN Publishing, 2010. 400 p.
<i>Багатотомні видання</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Енциклопедія історії України: у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с. 2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінології. 424 с. 3. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології: вибр. твори. Київ: Рад. шк., 1983. Т. 1. 480 с.
Частина видання	
<i>Книги</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні : монографія. Чернівці, 2012. С. 151-169. 2. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. Михайло Баймуратов: право як буття вченого : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. Київ, 2009. С.477-493. 3. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. Тридцять лет с экологическим правом : избранные труды.

	<p>Харьков, 2013. С. 205-212.</p> <p>4. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна делікатність. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С.195-197.</p> <p>5. Наумов М. С. Напрями впливу інтелектуалізації економіки на розвиток ринкових відносин в Україні. Трансформаційні процеси в суспільстві в умовах інформаційної економіки: монографія / В. П. Решетило, М. С. Наумов, Ю. В. Федотова; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2014. С. 213–241.</p> <p>6. Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. Основи аграрного підприємництва / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.</p>
<p><i>Тези доповідей, матеріали конференцій</i></p>	<p>1. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>2. Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. Органічне виробництво і продовольча безпека: зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир: Полісся, 2014. С. 103–108.</p> <p>3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. <i>Формирование толерантного сознания в обществе</i>: материалы VII междунар. антитеррорист. форума (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145-150.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50-53.</p>
<p><i>Частина довідкового видання</i></p>	<p>1. Павлик І. М. Право інтелектуальної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 683.</p> <p>2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. <i>Основи педагогіки освіти</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Дмитрука, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54-55.</p> <p>3. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С.699.</p>
<p><i>Статті із продовжуваних та періодичних видань</i></p>	<p>1. Андрущенко В. П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу. <i>Вища освіта України</i>. 2004. № 1. С. 5-9.</p> <p>2. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях. <i>Політичний менеджмент</i>. 2006. № 5. С. 3–17.</p> <p>3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>4. Коваль Л., Коваль П. Переваги дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>5. Кучеренко О. О. Конституційні права людини і громадянина. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88-92.</p> <p>6. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15.</p>

	7. Bletska D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe ₂ : ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i> . 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.
Інші видання	
Законодавчі та нормативні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2015. 98 с. 2. Про вищу освіту : Закон України від 05.09.2016 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2016. 27 верес. (№ 178-179). С. 10-22. 3. Податковий кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. № 48-49. Ст. 536. 4. Про освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2018. URL:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2020). 5. Питання соціального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2017 р. № 1060. <i>Офіційний вісник України</i>. 2018. № 5. С. 430-443. 6. Про інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2019-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2018 р. № 43/2018. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2018. 23 лют. (№ 35). С. 10. 7. Про затвердження Вимог до оформлення кандидатської дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2018 р. № 50. <i>Офіційний вісник України</i>. 2018. № 25. С. 139-141. 8. Інструкція щодо порядку оформлення і ведення особових справ отримувачів усіх видів соціальної допомоги : затв. наказом М-ва. праці та соц. політики від 19.09.2006 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2006. 19 верес. (№ 18). С. 15–16. 9. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530-543.
Архівні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Лист Голови Співки «Первоцвіт» Г. Ф. Петренка на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Поповича щодо реєстрації Статуту Співки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. 2. Лист Голови Співки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Співки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. 3. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8-12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1-3. 4. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1-7.
Каталоги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прокопенко И. П. Каталог растений для работ по экодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с. 2. Історична спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Петров, О. В. Олійник. Харків, 2000. 64 с. 2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.- довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів: Новий час, 2003. 160 с.

<i>Стандарти</i>	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
<i>Дисертації</i>	<p>1. Євдоченко О.О. Європейське бізнес-середовище в розвитку міжнародної економічної діяльності: дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / Київський національний економічний ун-т. Київ, 2005. 235 с.</p> <p>2. Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures: Doctoral dissertation / University at Albany. Albany, NY, 1998. 150 p.</p>
<i>Автореферати дисертацій</i>	<p>1. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p> <p>2. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 Харків, 2010. 36 с.</p>
<i>Електронні ресурси</i>	<p>1. Влада очима історії: фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2019).</p> <p>2. Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі Бібліотечний вісник. 2016. № 4. С. 8–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017).</p> <p>3. Біланюк О. П. Сучасний стан та перспективи розвитку міжнародного Філософія у в українсько-польських відносинах//Економіка. Управління. Інновація: електрон. наук. фахове вид. 2012. № 2. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-/journals/eui/20122/pdf/12borupv.pdf (дата звернення: 17.06.2019).</p> <p>4. Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя: веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua/ (дата звернення: 12.10.2020).</p>